YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (suuri jaosto)

6 päivänä lokakuuta 2009 *

Asiassa C-133/08,

jossa on kyse sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista tehdyn yleissopimuksen tulkinnasta Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa 19.12.1988 tehtyyn ensimmäiseen pöytäkirjaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Hoge Raad der Nederlanden (Alankomaat) on esittänyt 28.3.2008 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 2.4.2008, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Intercontainer Interfrigo SC (ICF)

vastaan

Balkenende Oosthuizen BV ja

MIC Operations BV,

* Oikeudenkäyntikieli: hollanti.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (suuri jaosto),

toimien kokoonpanossa: presidentti V. Skouris, jaostojen puheenjohtajat P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts, A. Ó Caoimh ja J.-C. Bonichot sekä tuomarit P. Kūris, E. Juhász, G. Arestis, L. Bay Larsen, P. Lindh ja C. Toader (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: Y. Bot,
kirjaaja: R. Grass,

ottaen huomioon kirjallisen käsittelyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– Alankomaiden hallitus, asiamiehinään C. Wissels ja Y. de Vries,

– Tšekin hallitus, asiamiehenään M. Smolek,

– Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään V. Joris ja R. Troosters,

kuultuaan julkisasiamiehen 19.5.2009 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista tehdyn, Roomassa 19.6.1980 allekirjoitettavaksi avatun yleissopimuksen (EYVL 1980 L 266, s. 1; jäljempänä yleissopimus) tulkintaa. Pyyntö koskee kyseisen yleissopimuksen 4 artiklaa, joka koskee sovellettavaa lakia, jos osapuolet eivät ole tehneet lakiviittausta.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jonka on pannut vireille Intercontainer Interfrigo (ICF) SC (jäljempänä ICF) eli yhtiö, jonka kotipaikka on Belgiassa, ja jossa vastapuolina ovat Balkenende Oosthuizen BV (jäljempänä Balkenende) ja MIC Operations BV (jäljempänä MIC) eli kaksi yhtiötä, joiden kotipaikka on Alankomaissa, ja jossa vaaditaan, että viimeksi mainitut yhtiöt velvoitetaan maksamaan maksamattomat laskut, jotka on kirjoitettu asianosaisten välillä tehdyn rahtaussopimuksen perusteella.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

3 Yleissopimuksen 4 artiklassa, jonka otsikkona on ”Sovellettava laki lakiviittauksen puuttuessa”, määrätään seuraavaa:

”1. Jollei sopimukseen sovellettavaa lakia ole valittu 3 artiklan määräysten mukaisesti, sopimukseen sovelletaan sen valtion lakia, johon sopimus läheisimmin liittyy. Jos kuitenkin sellainen osa sopimuksesta, joka voidaan erottaa siitä, liittyy läheisemmin johonkin toiseen valtioon, siihen voidaan poikkeuksellisesti soveltaa kyseisen toisen valtion lakia.

2. Jollei 5 kohdasta muuta johdu, sopimuksen oletetaan liittyvän läheisimmin valtioon, jossa sopimuksen luonteenomaisen suorituksen toimittamisesta vastaavan osapuolen asuinpaikka oli sopimuksen tekohetkellä tai, jos kyseessä on yhtiö, yhdistys tai oikeushenkilö, tämän keskushallinto. Jos sopimus on kuitenkin tehty kyseisen osapuolen elinkeinotoiminnassa, sopimuksen oletetaan liittyvän läheisimmin siihen valtioon, jossa osapuolen päätoimipaikka sijaitsee tai, jos sopimuksen mukaan muu toimipaikka kuin päätoimipaikka vastaa suorituksen toimittamisesta, siihen valtioon, jossa tämä muu toimipaikka sijaitsee.

3. Sen estämättä, mitä 2 kohdassa määrätään, ja sikäli kuin sopimuksen kohteena on oikeus kiinteään omaisuuteen tai kiinteän omaisuuden käyttöoikeus, sopimuksen oletetaan liittyvän läheisimmin valtioon, jossa kiinteä omaisuus sijaitsee.

4. Edellä 2 kohdassa määrätty oletus ei koske tavarankuljetussopimuksia. Kyseisissä sopimuksissa oletuksena on, että jos valtio, jossa liikenteenharjoittajan päätoimipaikka sopimuksen tekohetkellä sijaitsee, on myös valtio, jossa lastaus- tai purkauspaikka taikka lähettäjän päätoimipaikka sijaitsee, sopimukset liittyvät läheisimmin tähän

valtioon. Tätä kohtaa sovellettaessa tavarankuljetussopimuksilla tarkoitetaan yhtä matkaa koskevia rahtauskirjoja tai muita sopimuksia, joiden pääasiallinen kohde on tavaroiden kuljettaminen.

5. Mitä 2 kohdassa määrätään, ei sovelleta, jos luonteenomaista suoritusta ei voida määritellä. Edellä 2, 3 ja 4 kohdassa määrätyillä oletuksilla ei ole merkitystä, jos kaikista olosuhteista ilmenee, että sopimus liittyy läheisemmin johonkin toiseen valtioon.”

4 Yleissopimuksen 10 artiklassa, jonka otsikkona on ”Sopimukseen sovellettavan lain soveltamisala”, määrätään seuraavaa:

”1. Tämän yleissopimuksen 3–6 ja 12 artiklan nojalla sopimukseen sovellettavan lain mukaan säännellään erityisesti:

– –

d) erilaisia velvoitteiden raukeamisen muotoja, kuten vanhentumista ja määräajan päättymiseen perustuvia oikeudenmenetyksiä,

– – ”

5 Roomassa 19.6.1980 allekirjoittamista varten avatun sopimusvelvoitteisiin sovellettavaa lakia koskevan yleissopimuksen tulkinnasta Euroopan yhteisöjen tuomioistui-

messa 19.12.1988 tehdyn ensimmäisen pöytäkirjan (EYVL 1989, L 48, s. 1; jäljempänä ensimmäinen pöytäkirja) 2 artiklassa määrätään seuraavaa:

”Jäljempänä mainitut tuomioistuimet voivat pyytää yhteisöjen tuomioistuimelta ennakkoratkaisua sellaisesta käsiteltävänään olevassa asiassa esille tulleesta kysymyksestä, joka koskee 1 artiklassa mainittuihin asiakirjoihin sisältyvien määräysten tulkintaa, jos tämä kansallinen tuomioistuin katsoo, että kysymys on ratkaistava, jotta se voi antaa päätöksen:

a) – –

– Alankomaissa:

de Hoge Raad,

– – ”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

6 Vuoden 1988 elokuussa ICF teki rahtaussopimuksen Balkenenden ja MIC:n kanssa tavaroiden kuljettamista Amsterdamin (Alankomaat) ja Frankfurt am Mainin (Saksa) välillä koskevan junayhteyshankkeen yhteydessä. Sopimuksen mukaan ICF:n piti muun

muassa asettaa vaunuja käytettäviksi MIC:lle ja hoitaa niiden kuljettaminen rautateitse. MIC, joka vuokrasi kolmansille saamansa rahtauskapasiteetin, oli vastuussa kyseisten tavaroiden kuljettamisen koko operatiivisesta osasta.

7 Asianosaiset eivät ole tehneet kirjallista sopimusta, mutta ne panivat lyhyen ajanjakson ajan täytäntöön sopimuksiaan. ICF kuitenkin lähetti MIC:lle kirjallisen sopimusluonnoksen, johon sisältyi lauseke, jonka mukaan Belgian oikeus oli valittu sovellettavaksi laiksi. Kukaan sopimuspuolista ei koskaan ole allekirjoittanut luonnosta.

8 ICF lähetti 27.11.1998 MIC:lle 107 512,50 euron suuruisen laskun ja 22.12.1998 67 100 euron suuruisen laskun. MIC ei maksanut näistä ensimmäistä summaa mutta kylläkin jälkimmäisen.

9 ICF vaati vasta 7.9.2001 Balkenenden ja MIC:n maksamaan 27.11.1998 lähetetyn laskun.

10 ICF haastoi 24.12.2002 nostamallaan kanteella Balkenenden ja MIC:n Rechtbank te Haarlemiin (Haarlemin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin) (Alankomaat) ja vaati, että nämä velvoitettaisiin maksamaan sille kyseistä laskua vastaava summa samoin kuin siihen liittyvä arvonlisävero eli yhteensä 119 255 euroa.

11 Kuten ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevasta päätöksestä ilmenee, Balkenende ja MIC vetosivat pääasiassa kyseessä olevan saatavan vanhentumiseen ja väittivät, että niiden ja ICF:n väliseen sopimukseen sovellettavan lain mukaan eli tässä tapauksessa Alankomaiden oikeuden mukaan tämä saatava oli vanhentunut.

12 ICF:n mukaan kyseinen saatava ei sen sijaan ollut vanhentunut, sillä Belgian oikeuden, joka sen mukaan muodostaa sopimukseen sovellettavan lain, vanhentumista, johon on vedottu, ei vielä ole tapahtunut. ICF esittää tältä osin, että koska pääasiassa kyseessä oleva sopimus ei ole kuljetussopimus, sovellettavaa lakia ei ole määritettävä yleissopimuksen 4 artiklan 4 kohdan perusteella vaan se on määritettävä 4 artiklan 2 kohdan perusteella, jonka mukaan tähän sopimukseen sovellettava laki on sen valtion laki, jossa ICF:n pääkonttori sijaitsee.

13 Rechtbank te Haarlem hyväksyi Balkenenden ja MIC:n esittämän vanhentumista koskevan väitteen. Alankomaiden oikeuden nojalla kyseinen tuomioistuin siis katsoi, että oikeus, johon ICF vetosi, saada maksu laskusta oli vanhentunut, ja jätti ICF:n esittämän vaatimuksen tutkimatta. Gerechtshof te Amsterdam (Amsterdamin muutoksenhakutuomioistuin) (Alankomaat) pysytti tämän tuomion voimassa.

14 Asian aineellisesti käsitelleet tuomioistuimet luokittelivat kyseessä olevan sopimuksen tavarankuljetussopimukseksi ja katsoivat, että vaikka ICF:llä ei ole liikenteenharjoittajan asemaa, sopimuksen pääasiallinen kohde on tavaroiden kuljettaminen.

15 Nämä tuomioistuimet jättivät kuitenkin soveltamatta yleissopimuksen 4 artiklan 4 kohdassa määrättyä liittymäperustetta ja katsoivat, että pääasiassa kyseessä oleva sopimus liittyy läheisemmin Alankomaiden kuningaskuntaan kuin Belgiaan kuningaskuntaan, ja näin tehdessään ne tukeutuivat tapauksen useisiin olosuhteisiin, kuten ICF:n sopimuspuolten kotipaikkaan, joka oli Alankomaissa, ja siihen, että vaunut kulkivat Amsterdamin ja Frankfurt am Mainin välillä, joissa tavarat lastattiin vaunuihin ja sitten purettiin vaunuista.

16 Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevasta päätöksestä ilmenee, että kyseiset tuomioistuimet ovat tältä osin esittäneet, että vaikka kyseinen sopimus koskee pääasiallisesti tavaroiden kuljettamista, yleissopimuksen 4 artiklan 4 kohtaa ei sovelleta siihen, sillä nyt esillä olevassa tapauksessa ei ole olemassa tässä määräyksessä tarkoitettua asian kannalta merkityksellistä liittymää. Sopimukseen sovelletaan siis yleissopimuksen 4 artiklan 1 kohdassa esitetyn periaatteen mukaan sen valtion lakia, johon sopimus läheisimmin liittyy ja joka nyt esillä olevassa tapauksessa on Alankomaiden kuningaskunta.

17 Näiden samojen tuomioistuinten mukaan on niin, että jos, kuten ICF väittää, pääasiassa kyseessä olevaa sopimusta ei luokitella kuljetussopimukseksi, myöskään yleissopimuksen 4 artiklan 2 kohtaa ei sovelleta siihen, sillä nyt esillä olevan tapauksen olosuhteista ilmenee, että sopimus liittyy läheisemmin Alankomaiden kuningaskuntaan, joten on sovellettava yleissopimuksen 4 artiklan 5 kohdan jälkimmäisessä virkkeessä olevaa poikkeusmääräystä.

18 Kassaatiovalituksessaan ICF on vedonnut paitsi kyseisen sopimuksen kuljetussopimukseksi luokittelemista koskevaan oikeudelliseen virheeseen myös siihen, että tuomioistuimella olisi mahdollisuus poiketa yleissopimuksen 4 artiklan 2 kohdassa asetetusta pääsäännöstä soveltaakseen yleissopimuksen 4 artiklan 5 kohtaa. Pääasian kantajan mukaan tähän mahdollisuuteen voidaan turvautua yksinomaan silloin, kun kaikista olosuhteista ilmenee, että paikalla, johon sopimuksen luonteenomaisen suorituksen toimittamisesta vastaava osapuoli on sijoittautunut, ei ole todellista arvoa liittymätekijänä. Tätä ei kuitenkaan ole todettu nyt esillä olevassa tapauksessa.

19 Yleissopimuksen 4 artiklan tulkintaa koskevien erimielisyyksien takia Hoge Raad der Nederlanden on päättänyt lykätä asian ratkaisua ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko – – yleissopimuksen 4 artiklan 4 kohtaa tulkittava siten, että tämä määräys koskee yksistään matkarahtausta (reisbevrachting) ja muut rahtauslajit jäävät tämän määräyksen soveltamisalan ulkopuolelle?

2) Jos [ensimmäiseen] kysymykseen annetaan myöntävä vastaus, onko – – yleissopimuksen 4 artiklan 4 kohtaa tulkittava siten, että siltä osin kuin muiden rahtauslajien kohteena on myös tavaroiden kuljettaminen, kysymyksessä oleva sopimus kuuluu tämän kuljettamisen osalta tämän määräyksen soveltamisalaan ja muuten sovellettava laki määritetään – – yleissopimuksen 4 artiklan 2 kohdan perusteella?

3) Jos [toiseen] kysymykseen annetaan myöntävä vastaus, kumman kyseeseen tulevan oikeusjärjestyksen perusteella on arvioitava sopimukseen perustuvien vaateiden vanhentumisesta tehtyä väitettä?

4) Jos sopimuksen painopiste on tavaroiden kuljettamisessa, onko [toisessa] kysymyksessä tarkoitettu jako sivuutettava ja onko kaikkiin sopimuksen osiin sovellettava laki määritettävä – – yleissopimuksen 4 artiklan 4 kohdan perusteella?

5) Onko – – yleissopimuksen 4 artiklan 5 kohdan jälkimmäisessä virkkeessä tarkoitettua poikkeusta tulkittava siten, että kyseisen yleissopimuksen 4 artiklan 2–4 kohdassa olevat olettamat eivät päde vasta silloin, jos kaikista olosuhteista ilmenee, että niissä tarkoitetuilla liittymäperusteilla ei ole todellista arvoa liittymätekijänä, vai että ne eivät päde jo silloin, jos kaikista olosuhteista ilmenee, että on olemassa painavampi liittymä johonkin toisen valtioon?”

Ennakkoratkaisukysymysten arviointi

Alustavat huomautukset

Yhteisöjen tuomioistuimen toimivalta

20 Yhteisöjen tuomioistuin on toimivaltainen ratkaisemaan yleissopimusta koskevat ennakkoratkaisupyynnöt ensimmäisen pöytäkirjan, joka tuli voimaan 1.8.2004, nojalla.

21 Lisäksi kyseisen ensimmäisen pöytäkirjan 2 artiklan a alakohdan nojalla Hoge Raad der Nederlandenilla on oikeus pyytää yhteisöjen tuomioistuimelta ennakkoratkaisua sellaisesta käsiteltävänään olevassa asiassa esille tulleesta kysymyksestä, joka koskee yleissopimuksen määräysten tulkintaa.

Yleissopimuksella käyttöön otettu järjestelmä

22 Kuten julkisasiamies on esittänyt ratkaisuehdotuksensa 33–35 kohdassa, yleissopimuksen johdanto-osasta ilmenee, että yleissopimus on tehty, jotta edistettäisiin kansainvälisen yksityisoikeuden alalla lainsäädännön yhdenmukaistamista, joka aloitettiin tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 27.9.1968 allekirjoitetulla Brysselin yleissopimuksella (EYVL 1972, L 299, s. 32)

23 Kyseisestä johdanto-osasta ilmenee myös, että yleissopimuksen tavoitteena on vahvistaa yhdenmukaiset säännöt, jotka koskevat lakia, jota sovelletaan sopimusvelvoitteisiin riippumatta siitä, missä paikassa tuomio on annettava. Kuten sopimussuhteisiin sovellettavasta laista tehtyä yleissopimusta koskevasta Milanon yliopiston professorin Mario Giulianon ja Paris I -yliopiston professorin Paul Lagarden selvityksestä (EYVL 1980, C 282, s. 1; jäljempänä Giulianon ja Lagarden selvitys) ilmenee, kyseinen sopimus tehtiin sen vuoksi, että oli tarpeen poistaa lainvalintasääntöjen erilaisuudesta sopimusten alalla johtuvat hankaluudet. Yleissopimus nostaa oikeusvarmuuden astetta vahvistamalla luottamusta oikeussuhteiden vakauteen ja lisää saavutettujen oikeuksien suojaa koko yksityisoikeuden alalla.

24 Yleissopimuksessa sovellettavan lain määrittämiseksi asetettujen perusteiden osalta on todettava, että yleissopimuksen II osastossa asetetuissa yhdenmukaisissa säännöissä vahvistetaan periaate, jonka mukaan etusija annetaan osapuolten, joille yleissopimuksen 3 artiklassa myönnetään vapaus valita sovellettava laki, tahdolle.

25 Jos osapuolet eivät ole valinneet sopimukseen sovellettavaa lakia, yleissopimuksen 4 artiklassa määrätään liittymäperusteet, joiden perusteella tuomioistuimen on määritettävä sovellettava laki. Näitä liittymäperusteita sovelletaan kaikkiin sopimustyyppeihin.

26 Yleissopimuksen 4 artikla perustuu yleiseen periaatteeseen, joka vahvistetaan kyseisen artiklan 1 kohdassa, jonka mukaan sen määrittämiseksi, mihin kansalliseen oikeuteen sopimus liittyy, on todettava, mikä on se valtio, johon sopimus ”läheisimmin liittyy”.

27 Kuten Giulianon ja Lagarden selvityksestä ilmenee, tämän yleisen periaatteen joustavuutta rajoittavat yleissopimuksen 4 artiklan 2–4 kohdassa määrätyt ”olettamat”. Erityisesti on todettava, että 4 artiklan 2 kohdassa esitetään yleinen olettama, jonka mukaan liittymäperusteena pidetään sopimuspuolen, joka toimittaa sopimuksen luonteenomaisen suorituksen, asuinpaikkaa, kun taas 4 artiklan 3 ja 4 artiklassa vahvistetaan erityiset liittymäperusteet, kun kyse on sopimuksista, joiden kohteena on oikeus kiinteään omaisuuteen, tai kuljetussopimuksista. Yleissopimuksen 4 artiklan 5 kohta sisältää poikkeuslausekkeen, jonka perusteella näitä olettamia voidaan jättää soveltamatta.

Ensimmäinen kysymys ja toisen kysymyksen ensimmäinen osa: yleissopimuksen 4 artiklan 4 kohdan soveltaminen rahtaussopimuksiin

Yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyt huomautukset

28 Alankomaiden hallituksen mukaan yleissopimuksen 4 artiklan 4 kohta ei koske pelkästään yhtä matkaa koskevaa matkarahtaussopimusta vaan myös kaikkia muita

sopimuksia, jotka pääasiallisesti koskevat tavaroiden kuljettamista. Giulianon ja Lagarden selvityksestä nimittäin ilmenee, että tällä määräyksellä pyritään selventämään, että rahtaussopimuksia on pidettävä tavarankuljetussopimuksina siltä osin kuin rahtaussopimusten kohteena on tavaroiden kuljettaminen. Niinpä tähän sopimustyyppiin kuuluvat Alankomaiden hallituksen mukaan aikarahtaussopimukset, joilla täydellisesti varustettu kuljetusväline miehistöineen asetetaan rahdinantajan käytettäväksi tietyksi ajaksi kuljetuksen suorittamiseksi.

29 Tšekin hallitus ehdottaa sen sijaan, että noudatettaisiin teleologista tulkintaa, jonka mukaan yleissopimuksen 4 artiklan 4 kohdan viimeisen virkkeen tarkoituksena on laajentaa 4 artiklan 4 kohdan soveltamisala koskemaan tiettyjä tavaroiden kuljettamiseen liittyviä sopimustyyppejä, vaikka näitä sopimuksia ei voitaisi luokitella kuljetussopimuksiksi. Jotta rahtaussopimus kuuluisi 4 artiklan 4 kohdan viimeisen virkkeen soveltamisalaan, on nimittäin tarpeen, että rahtaussopimuksen pääasiallisena kohteena on tavaroiden kuljettaminen. Tästä seuraa Tšekin hallituksen mukaan, että ilmaisua ”pääasiallinen kohde” ei ole ymmärrettävä siten, että sillä tarkoitettaisiin sopimuksen suoraa kohdetta, jota varten kyseiseen sopimussuhteeseen on ryhdytty, vaan sillä on ymmärrettävä tarkoitettavan tavoitetta, joka toteutuakseen tarvitsee kyseisen sopimussuhteen tuomaa apua.

30 Euroopan yhteisöjen komissio korostaa, että yleissopimuksen 4 artiklan 4 kohdan viimeisellä virkkeellä on ”rajoitettu ulottuvuus”. Tässä virkkeessä ilmaistu liittymäperuste koskee sen mukaan vain tiettyjä rahtaussopimustyyppejä eli rahtaussopimuksia, joiden nojalla liikenteenharjoittaja asettaa käytettäväksi kuljetusvälineen yhden ainoan kerran, ja rahtaussopimuksia, jotka on tehty liikenteenharjoittajan ja lähettäjän välillä ja jotka koskevat yksinomaan tavaroiden kuljettamista. Vaikka ei voida kiistää sitä, että pääasiassa kyseessä oleva sopimus, jossa sovitaan kuljetusvälineiden käytettäväksi asettamisesta ja niiden kuljettamisesta rautateitse, väistämättä merkitsee myös tavaroiden kuljettamista, tällaiset seikat eivät kuitenkaan riitä siihen, että pääasiassa kyseessä oleva sopimus luokiteltaisiin tavarankuljetussopimukseksi sovellettaessa yleissopimuksen 4 artiklan 4 kohtaa. Sopimussuhteista eri lähettäjiin ja tavaroiden tosiasiallista kuljettamista koskevista velvoitteista, mukaan lukien lastaus ja lastin purku, näytetään sovitun MIC:n ja sellaisten ”kolmansien” välillä, joille MIC on vuokrannut rahdattujen vaunujen rahtauskapasiteetin.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

31 Ensimmäisellä kysymyksellään ja toisen kysymyksensä ensimmäisellä osalla kansallinen tuomioistuin kysyy yhteisöjen tuomioistuimelta, sovelletaanko yleissopimuksen 4 artiklan 4 kohtaa muihin rahtaussopimuksiin kuin yhtä matkaa koskeviin matkarahtaussopimuksiin, ja pyytää yhteisöjen tuomioistuinta ilmoittamaan ne seikat, joiden perusteella rahtaussopimus voidaan luokitella kuljetussopimukseksi tämän määräyksen soveltamiseksi pääasiassa kyseessä olevaan sopimukseen.

32 Tältä osin on palautettava ensiksi mieliin, että yleissopimuksen 4 artiklan 4 kohdan toisen virkkeen mukaan tavarankuljetussopimukseen sovelletaan sen valtion lakia, jossa liikenteenharjoittajan päätoimipaikka sopimuksen tekohetkellä sijaitsee, jos lastaus- tai purkauspaikka taikka lähettäjän päätoimipaikka sijaitsee tässä samassa valtiossa. Yleissopimuksen 4 artiklan 4 kohdan viimeisessä virkkeessä määrätään, että tätä kohtaa sovellettaessa ”tavarankuljetussopimuksilla tarkoitetaan yhtä matkaa koskevia rahtauskirjoja tai muita sopimuksia, joiden pääasiallinen kohde on tavaroiden kuljettaminen”.

33 Tämän viimeksi mainitun määräyksen sanamuodosta seuraa, että yleissopimuksessa rinnastetaan kuljetussopimuksiin paitsi yhtä matkaa koskevat rahtauskirjat myös muut sopimukset, kunhan näiden sopimusten pääasiallinen kohde on tavaroiden kuljettaminen.

34 Näin ollen yksi kyseisen määräyksen tavoitteista on laajentaa yleissopimuksen 4 artiklan 4 kohdan toisessa virkkeessä asetetun kansainvälisen yksityisoikeuden oikeussäännön soveltamisala koskemaan sopimuksia, joiden, vaikka ne kansallisessa oikeudessa luokiteltaisiin rahtaussopimuksiksi, pääasiallinen kohde on tavaroiden kuljettaminen. Tämän kohteen toteamiseksi on otettava huomioon sopimussuhteen tavoite ja täten luonteenomaisen suorituksen toimittavan osapuolen kaikki velvoitteet.

35 Rahtaussopimuksessa rahdinottaja, joka toimittaa tällaisen suorituksen, tavallisesti kuitenkin sitoutuu asettamaan rahdinantajan käytettäväksi kuljetusvälineen. Ei ole kuitenkaan poissuljettua, että rahdinottajan velvoitteet eivät koskisi ainoastaan pelkkää kuljetusvälineen käytettäväksi asettamista vaan myös tavaroiden varsinaista kuljettamista. Tässä tapauksessa kyseinen sopimus kuuluu yleissopimuksen 4 artiklan 4 kohdan soveltamisalaan silloin kun kyseisen sopimuksen pääasiallinen kohde on tavaroiden kuljettaminen.

36 On kuitenkin korostettava, että yleissopimuksen 4 artiklan 4 kohdan toisessa virkkeessä vahvistettua olettamaa sovelletaan vain silloin, kun rahdinottajan – edellyttäen, että sitä pidetään liikenteenharjoittajana – päätoimipaikka sopimuksen tekohetkellä sijaitsee valtiossa, jossa lastaus- tai purkauspaikka taikka lähettäjän päätoimipaikka sijaitsee.

37 Näiden huomioiden perusteella ensimmäiseen kysymykseen ja toisen kysymyksen ensimmäiseen osaan on vastattava, että yleissopimuksen 4 artiklan 4 kohdan viimeistä virkettä on tulkittava siten, että 4 artiklan 4 kohdan toisessa virkkeessä määrättyä liittymäperustetta sovelletaan rahtaussopimukseen, joka ei ole yhtä matkaa koskeva rahtauskirja, vain silloin, kun kyseisen sopimuksen pääasiallisena kohteena ei ole pelkkä kuljetusvälineen käytettäväksi asettaminen vaan tavaroiden varsinainen kuljettaminen.

Toisen kysymyksen jälkimmäinen osa samoin kuin kolmas ja neljäs kysymys: tuomioistuimen mahdollisuus pilkkoa sopimus useisiin osiin sovellettavan lain määrittämiseksi

Yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyt huomautukset

38 Alankomaiden hallitus katsoo, että sopimuksen pilkkominen (dépeçage) on yleissopimuksen 4 artiklan 1 kohdan jälkimmäisen virkkeen nojalla mahdollista vain ”poikkeuksellisesti” eli silloin, kun sellainen osa sopimuksesta, joka voidaan erottaa siitä, liittyy läheisemmin johonkin eri valtioon kuin siihen, johon sopimuksen muut osat liittyvät, ja kun tämä erottaminen ei uhkaa häiritä sovellettavien määräysten välisiä suhteita. Kyseisen hallituksen mukaan nyt esillä olevassa tapauksessa on niin, että jos pääasiassa kyseessä oleva sopimus ei koske pääasiallisesti tavaroiden kuljettamista, se jää kokonaisuudessaan yleissopimuksen 4 artiklan 4 kohdan soveltamisalan ulkopuolelle. Sen sijaan silloin, jos kyseinen sopimus koskee pääasiallisesti tavaroiden kuljettamista, se kuuluu kokonaisuudessaan 4 artiklan 4 kohdan soveltamisalaan. Alankomaiden hallituksen mukaan on siis poissuljettua, että kyseistä 4 artiklan 4 kohtaa sovellettaisiin yksinomaan niihin sopimuksen osatekijöihin, jotka liittyvät tavaroiden kuljettamiseen, ja että muuten tähän samaan sopimukseen voitaisiin soveltaa yleissopimuksen 4 artiklan 2 kohdan nojalla määritettävää lakia.

39 Tšekin hallitus korostaa, että yleissopimuksen 4 artiklan 1 kohdan jälkimmäistä virkettä on sovellettava poikkeustapauksessa, koska eri oikeuden soveltamisella sopimuksen tiettyihin osiin, vaikka ne voidaan erottaa jäljelle jäävästä sopimuksesta, loukataan oikeusvarmuuden periaatetta ja ”luottamuksensuojan” periaatetta. Kuten Giulianon ja Lagarden selvityksestä kyseisen hallituksen mukaan ilmenee, sopimuksen eri osien mahdollisen erottamisen on näin ollen edistettävä kokonaisuuden johdonmukaisuutta.

40 Komissio korostaa, että yleissopimuksen 4 artiklan 1 kohdassa määrätty sopimuksen pilkkominen ei ole velvollisuus vaan mahdollisuus, joka on sen tuomioistuimen käytettävissä, jonka käsiteltäväksi asia saatetaan, ja johon voidaan turvautua vain silloin, kun sopimus sisältää erilaisia itsenäisiä osia, jotka voidaan erottaa siitä. Pääasiassa esillä olevassa asiassa, joka koskee monitahoista sopimusta, jossa on kyse rahtauksen ja

tavaroiden kuljettamisen välisestä suhteesta itsestään, turvautuminen pilkkomiseen näyttää komission mukaan olevan keinotekoinen ratkaisu. Jos nimittäin kyse olisi yleissopimuksen 4 artiklan 4 kohdan alaisuuteen kuuluvasta sopimuksesta, ei olisi lainkaan syytä pilkkoa sopimusta, koska ei olisi tarpeen soveltaa mahdollisiin kuljettamiseen liittyviin liitännäisiin seikkoihin eri lainsäädäntöä kuin sitä, jota sovelletaan sopimuksen pääasialliseen kohteeseen. Komissio toteaa erityisesti, että oikeus saada vastike suorituksesta samoin kuin vanhentuminen liittyvät niin läheisesti perussopimukseen, ettei olisi mahdollista erottaa niitä, sillä muuten loukattaisiin oikeusvarmuuden periaatetta.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

41 Toisen kysymyksensä jälkimmäisellä osalla samoin kuin kolmannella ja neljännellä kysymyksellään kansallinen tuomioistuin tiedustelee, missä olosuhteissa on yleissopimuksen 4 artiklan 1 kohdan jälkimmäisen virkkeen nojalla mahdollista soveltaa eri kansallisia oikeusjärjestyksiä samaan sopimussuhteeseen erityisesti siltä osin kuin kyse on pääasiassa kyseessä olevan kaltaisesta sopimuksesta johtuvien oikeuksien vanhentumisesta. Hoge Raad der Nederlanden kysyy erityisesti, koskeeko siinä tapauksessa, että rahtaussopimukseen sovelletaan yleissopimuksen 4 artiklan 4 kohdassa määrättyä liittymäperustetta, tämä liittymäperuste yksinomaan sitä osaa sopimuksesta, joka liittyy tavaroiden kuljettamiseen.

42 Tältä osin on palautettava mieliin, että yleissopimuksen 4 artiklan 1 kohdan jälkimmäisen virkkeen nojalla sopimuksen osaan voidaan poikkeuksellisesti soveltaa eri lakia kuin sovelletaan jäljelle jäävään sopimukseen, kun kyseinen sopimuksen osa liittyy läheisemmin eri valtioon kuin siihen, johon sopimuksen muut osat liittyvät.

43 Tämän määräyksen sanamuodosta ilmenee, että oikeussääntö, jossa määrätään sopimuksen pilkkomisesta, on poikkeussääntö. Tältä osin Giulianon ja Lagarden selvityksessä esitetään, että ilmaisua ”poikkeuksellisesti”, joka esiintyy 4 artiklan 1 kohdan viimeisessä virkkeessä, ”on tulkittava – – siten, että tuomioistuimen on turvauduttava pilkkomiseen mahdollisimman harvoin”.

44 Niiden edellytysten toteamiseksi, joiden täyttyessä tuomioistuin voi pilkkoa sopimuksen osiin, on katsottava, että yleissopimuksen tavoitteena, kuten tämän tuomion 22 ja 23 kohdassa esitetyissä alustavissa huomautuksissa palautetaan mieliin, on nostaa oikeusvarmuuden astetta vahvistamalla luottamusta sopimuksen osapuolten oikeussuhteiden vakauteen. Tällaista tavoitetta ei saavuteta, jos sovellettavan lain määrittämistä koskeva järjestelmä ei ole selvä ja jos sovellettavaa lakia ei voida ennakoida tietyllä varmuudella.

45 Kuten julkisasiamies on esittänyt ratkaisuehdotuksensa 83 ja 84 kohdassa, mahdollisuus pilkkoa sopimus useisiin osiin, jotta siihen sovellettaisiin useita lakeja, on vastoin yleissopimuksen tavoitteita, ja tällainen osiin pilkkominen on hyväksyttävä yksinomaan silloin, kun sopimus sisältää useita osia, joita voidaan pitää itsenäisinä suhteessa toisiin osiin.

46 Sen toteamiseksi, voidaanko sopimuksen johonkin osaan soveltaa eri lakia, on näin ollen määritettävä, onko kyseisen osan kohde itsenäinen suhteessa jäljelle jäävän sopimuksen kohteeseen.

47 Jos näin on, sopimuksen kuhunkin osaan on sovellettava yhtä ainoaa lakia. Siltä osin kuin kyse on erityisesti oikeuden vanhentumista koskevista oikeussäännöistä, on todettava, että näiden oikeussääntöjen on kuuluttava samaan oikeusjärjestykseen, jota sovelletaan vastaavaan velvoitteeseen. Tältä osin on palautettava mieliin, että yleissopimuksen 10 artiklan 1 kohdan d alakohdan mukaan sopimukseen sovellettavalla lailla säännellään erityisesti velvoitteiden vanhentumista.

48 Näiden huomioiden perusteella toisen kysymyksen jälkimmäiseen osaan samoin kuin kolmanteen ja neljänteen kysymykseen on vastattava, että yleissopimuksen 4 artiklan 1 kohdan jälkimmäistä virkettä on tulkittava siten, että sopimuksen johonkin osaan voidaan soveltaa eri lakia kuin jäljelle jäävään sopimukseen yksinomaan silloin, kun kyseisen osan kohde on itsenäinen.

49 Kun rahtaussopimukseen sovellettava liittymäperuste on yleissopimuksen 4 artiklan 4 kohdassa määrätty liittymäperuste, tätä liittymäperustetta on sovellettava koko sopimukseen, jollei kuljettamista koskeva sopimuksen osa ole itsenäinen suhteessa jäljelle jäävään sopimukseen.

Viides kysymys: yleissopimuksen 4 artiklan 5 kohdan jälkimmäisen virkkeen soveltaminen

Yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyt huomautukset

50 Alankomaiden hallituksen mukaan yleissopimuksen 4 artiklan 5 kohdan jälkimmäisessä virkkeessä tehdään poikkeus yleissopimuksen 4 artiklan 2–4 kohdassa määrättyihin olettamiin. Niinpä ”kevyeksi” luokiteltu liittymä johonkin toiseen valtioon kuin niihin, joihin 4 artiklan 2–4 kohta osoittavat, ei kyseisen hallituksen mukaan riitä oikeuttamaan poikkeamista näistä olettamista, sillä muutoin näitä viimeksi mainittuja olettamia ei enää voitaisi pitää pääsääntönä. Tästä seuraa, että yleissopimuksen 4 artiklan 5 kohdassa määrättyä poikkeusta voidaan soveltaa yksinomaan silloin, kun kaikista olosuhteista ilmenee, että 4 artiklan 2–4 kohdassa määrätyillä perusteilla ei ole todellista arvoa liittymätekijöinä ja että kyse on painavammasta liittymästä johonkin toiseen valtioon.

51 Tšekin hallituksen mukaan yleissopimuksen 4 artiklan 5 kohta ei ole lex specialis verrattuna 4 artiklan 2–4 kohtaan vaan se on erillinen määräys, joka liittyy tilanteeseen, jossa kyseisen tapauksen kaikista olosuhteista ja sopimussuhteesta kokonaisuudessaan ilmenee erittäin selvästi, että sopimus liittyy paljon läheisemmin johonkin toiseen valtioon kuin siihen, johon muiden liittymäperusteiden soveltaminen osoittaa.

52 Komissio sen sijaan korostaa, että yleissopimuksen 4 artiklan 5 kohtaa on tulkittava suppeasti siten, että yksinomaan silloin, kun kyseisen artiklan 2–4 kohdassa määrätyillä perusteilla ei ole todellista arvoa liittymätekijöinä, voidaan ottaa huomioon muita tekijöitä. Näiden olettamien olemassaolo nimittäin edellyttää komission mukaan, että niille annetaan huomattava merkitys. Muut liittymätekijät voidaan komission mukaan näin ollen ottaa huomioon vain, jos nämä olettamat eivät poikkeuksellisesti toimi tehokkaasti.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

53 Viidennellä kysymyksellään kansallinen tuomioistuin tiedustelee, onko yleissopimuksen 4 artiklan 5 kohdan jälkimmäistä virkettä tulkittava siten, että 4 artiklan 2–4 kohdasta ilmeneviä olettamia on jätettävä soveltamatta vasta silloin, kun kaikista olosuhteista ilmenee, että näissä kohdissa määrätyillä perusteilla ei ole todellista arvoa liittymätekijöinä, vai että tuomioistuimen on jätettävä soveltamatta näitä olettamia jo silloin, kun näistä olosuhteista ilmenee, että on olemassa painavampi liittymä johonkin toiseen valtioon.

54 Kuten tämän tuomion 24–26 kohdassa esitetyissä alustavissa huomioissa korostetaan, yleissopimuksen 4 artiklan, jossa vahvistetaan liittymäperusteet, joita sovelletaan sopimusvelvoitteisiin, jos osapuolet eivät ole valinneet sopimukseen sovellettavaa lakia, 1 kohdassa vahvistetaan yleinen periaate, jonka mukaan sopimukseen on sovellettava sen valtion lakia, johon sopimus läheisimmin liittyy.

55 Oikeusvarmuuden korkean tason varmistamiseksi sopimussuhteissa yleissopimuksen 4 artiklan 2–4 kohdassa esitetään joukko perusteita, joiden perusteella voidaan tehdä olettamia siitä, mihin valtioon sopimus läheisimmin liittyy. Nämä perusteet toimivat nimittäin olettamien tavoin siinä mielessä, että tuomioistuimen, jonka käsiteltäväksi asia saatetaan, on otettava ne huomioon sopimukseen sovellettavan lain määrittämiseksi.

56 Yleissopimuksen 4 artiklan 5 kohdan ensimmäisen virkkeen nojalla sopimuksen luonteenomaisen suorituksen toimittavan osapuolen asuinpaikan muodostamaa liittymäperustetta voidaan jättää soveltamatta, jos tätä paikkaa ei voida määrittää. Yleissopimuksen 4 artiklan 5 kohdan jälkimmäisen virkkeen sanamuodon mukaan kaikki ”olettamat” voivat jäädä vaille merkitystä, ”jos kaikista olosuhteista ilmenee, että sopimus liittyy läheisemmin johonkin toiseen valtioon”.

57 Tältä osin on määritettävä, mikä tehtävä ja tavoite yleissopimuksen 4 artiklan 5 kohdan jälkimmäisellä virkkeellä on.

58 Giulianon ja Lagarden selvityksestä ilmenee, että yleissopimuksen laatijat pitivät välttämättömänä ”antaa mahdollisuuden soveltaa jotain muuta lakia kuin niitä, joihin 2, 3 ja 4 kohdan olettamilla viitataan, joka kerta, kun kaikista olosuhteista ilmenee, että sopimus liittyy läheisemmin johonkin toiseen valtioon”. Kyseisestä selvityksestä ilmenee myös, että yleissopimuksen 4 artiklan 5 kohdassa jätetään tuomioistuimelle ”tietty harkintavalta sen suhteen, onko kussakin tapauksessa olemassa olosuhteiden kokonaisuus, jonka johdosta on oikeutettua olla soveltamatta 2, 3 ja 4 kohdan olettamia”, ja että tällainen määräys muodostaa ”väistämättömän vastapainon yleiselle lainvalintasäännölle, jota on tarkoitus soveltaa lähes kaikenlaisiin sopimustyyppeihin”.

59 Giulianon ja Lagarden selvityksestä ilmenee näin ollen, että yleissopimuksen 4 artiklan 5 kohdalla on tarkoitus tasapainottaa tämän saman artiklan mukaista olettamien järjestelmää, kun 5 kohdalla sovitetaan yhteen oikeusvarmuuden vaatimukset, joihin kyseisen 4 artiklan 2–4 kohta vastaavat, ja tarve luoda tiettyä joustavuutta sen lain määrittämisessä, johon kyseinen sopimus tosiasiassa liittyy läheisimmin.

60 Koska yleissopimuksen 4 artiklan pääasiallinen tavoite on se, että sopimukseen sovelletaan sen valtion lakia, johon sopimus läheisimmin liittyy, kyseistä 4 artiklan 5 kohtaa on tulkittava siten, että sen perusteella tuomioistuin, jonka käsiteltäväksi asia saatetaan, voi soveltaa kaikissa tapauksissa perustetta, jonka nojalla tällainen liittymä

voidaan todeta, ja jättää soveltamatta ”olettamia”, jos ne eivät osoita valtiota, johon sopimus läheisimmin liittyy.

61 On siis todettava, voivatko nämä olettamat jäädä vaille merkitystä yksinomaan silloin, kun niillä ei ole todellista arvoa liittymätekijöinä, vai myös silloin, kun tuomioistuin toteaa, että sopimus liittyy läheisemmin johonkin toiseen valtioon.

62 Kuten yleissopimuksen 4 artiklan sanamuodosta ja tavoitteesta ilmenee, tuomioistuimen on aina määritettävä sovellettava laki käyttäen perusteena näitä olettamia, joilla vastataan sovellettavan lain ennustettavuutta ja siten oikeusvarmuutta sopimussuhteissa koskevaan yleiseen vaatimukseen.

63 Kun kaikista olosuhteista kuitenkin selvästi ilmenee, että sopimus liittyy läheisemmin johonkin toiseen valtioon kuin siihen, johon yleissopimuksen 4 artiklan 2–4 kohdassa mainitut olettamat osoittavat, tuomioistuimen on jätettävä soveltamatta 4 artiklan 2–4 kohtaa.

64 Näiden huomioiden perusteella viidenteen kysymykseen on vastattava, että yleissopimuksen 4 artiklan 5 kohtaa on tulkittava siten, että kun kaikista olosuhteista selvästi ilmenee, että sopimus liittyy läheisemmin johonkin toiseen valtioon kuin siihen, joka määritetään yleissopimuksen 4 artiklan 2–4 kohdassa määrätyn jonkin perusteen perusteella, tuomioistuimen on jätettävä soveltamatta näitä perusteita ja sovellettava sen valtion lakia, johon kyseinen sopimus läheisimmin liittyy.

Oikeudenkäyntikulut

65 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin (suuri jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) **Sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista tehdyn, Roomassa 19.6.1980 allekirjoitettavaksi avatun yleissopimuksen 4 artiklan 4 kohdan viimeistä virkettä on tulkittava siten, että 4 artiklan 4 kohdan toisessa virkkeessä määrättyä liittymäperustetta sovelletaan rahtaussopimukseen, joka ei ole yhtä matkaa koskeva rahtauskirja, vain silloin, kun kyseisen rahtaussopimuksen pääasiallisena kohteena ei ole pelkkä kuljetusvälineen käytettäväksi asettaminen vaan tavaroiden varsinainen kuljettaminen.**

2) **Yleissopimuksen 4 artiklan 1 kohdan jälkimmäistä virkettä on tulkittava siten, että sopimuksen johonkin osaan voidaan soveltaa eri lakia kuin jäljelle jäävään sopimukseen yksinomaan silloin, kun kyseisen osan kohde on itsenäinen.**

Kun rahtaussopimukseen sovellettava liittymäperuste on yleissopimuksen 4 artiklan 4 kohdassa määrätty liittymäperuste, tätä liittymäperustetta on sovellettava koko sopimukseen, jollei kuljettamista koskeva sopimuksen osa ole itsenäinen suhteessa jäljelle jäävään sopimukseen.

3) Tämän saman yleissopimuksen 4 artiklan 5 kohtaa on tulkittava siten, että kun kaikista olosuhteista selvästi ilmenee, että sopimus liittyy läheisemmin johonkin toiseen valtioon kuin siihen, joka määritetään yleissopimuksen 4 artiklan 2–4 kohdassa määrätyn jonkin perusteen perusteella, tuomioistuimen on jätettävä soveltamatta näitä perusteita ja sovellettava sen valtion lakia, johon kyseinen sopimus läheisimmin liittyy.

Allekirjoitukset